

РОЗДІЛ 1. «ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ»

1.1. Україна: минушина, сьогодення, майбутнє. (Соціально-філософський аналіз)

Ємельянова Ю.П.

emelianovasev@gmail.com

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри загальної і
соціальної психології та соціології
факультету психології та соціології
СНУ імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ

Сучасна Україна – це багатоетнічне, багатокультурне соціально-політичне утворення в Європі – найбільш розвиненому регіоні планети. Важкий історичний шлях лише чверть століття тому нарешті довів Україну до етапу здобуття незалежності та можливості сформувати державу.

Утверджуючи і зміцнюючи державні інститути, Україна водночас прагне до суб'єктності у європейському культурному та політичному просторі, але це бажання стримується невирішеністю багатьох проблем. Сучасний український філософ Сергій Дацюк стверджує, що умовами суб'єктності не можуть бути а ні економіка, а ні політика або національна культура, – вони усі є її наслідками та результатами.

На наш погляд, умовою становлення української суб'єктності може стати насамперед формування в країні відповідного цієї ролі внутрішнього організаційного стану. Мається на увазі формування системної цілісності та структурованості як громадянської єдності на підставі громадянської ідентичності. При цьому розуміється, що громадянська ідентичність, у свою чергу, формується на фундаменті ідентичності етнічної. Але саме такий (ідеальний) організаційний стан для сучасної України є сьогодні чималою проблемою.

У пам'яті зберігається міф про нібито існування на теренах України 130 націй та народів, вже спростований українськими етнологами (Борисенко В. та ін.), але це не дає підстави вважати Україну моноетнічною. За переписом ще 2001 року, помітно переважає усі етнічні групи своєю чисельністю український етнос (майже 80% від загальної кількості населення країни). Високою є також і динаміка соціальної активності етнічних українців, що підтверджує їх історичну роль у формуванні структури населення на українських теренах.

У той же час, будучи чисельною групою, українській етнос є достатньо диференційованим: відомий українській етнограф А. Пономарьов вказує на декілька основних етнографічних груп: гуцули, бойки, лемки, поліщуки та литвини. Крім згаданих існують такі підгрупи українського етносу, які меншою мірою зберігають самоназву й уявлення про свою відмінність та самотність. У складі етносів і етнічних груп України є етнічні меншини, які мають поза межами України свою державу – етнічну Батьківщину (росіяни, поляки), або не мають її зовсім (роми). У державно-правових документах України зустрічаємо також термін «національна меншина». Представниками таких меншин у складі народу України є етнічні поляки, румуни, угорці, росіяни тощо, що вони мешкають в Україні як її громадяни, але виступають певною діаспорою. Є в Україні так звані «етнічні маргінали». Вони поділяються на тих, хто походить з етнічно змішаних сімей; тих, хто являє собою результат певного етапу асиміляції етнічної меншини; є також певні автохтони, які на своїх етнічних землях втрачають власну етнічну самотність внаслідок міграції з села у місто (українці Донбасу) тощо.

Отже, у такому складному середовищі роль українського етносу за кількісними показниками має підтверджуватися так би мовити «якісними»: українцям важливо запровадити ефективні стратегії консолідації різних підсистем існуючої історичної етнокультурної української спільноти, уточнювати та укріплювати українську етнічну ідентичність. У свою чергу чітка етнічна ідентифікація українців сприятиме узгодженню їх соціальних позицій та позицій інших етнічних спільнот України, тобто усіх культурних суб'єктів у соціальній структурі українського суспільства. А це вже прямий шлях до формування загальних громадянських цінностей та узгодження загальної стратегії розвитку.

Але повернемося до сьогодення і констатуємо: почуття етнічної ідентичності українців як титульного державоутворюючого етносу є доволі нестійким, «розмитим». Тому є пояснення, як і є розуміння складності виправлення ситуації: про це свідчать і чітке «запитання» з боку суспільства щодо прийняття узгодженого закону про українську мову, і намагання істориків продемонструвати загальноукраїнський історичний міф, який здатний до об'єднання та оптимізації протиріч між «сходом» та «заходом».

Нажаль, менше чути голоси теоретиків-етнологів щодо ситуації з етнічною ідентичністю, яка є лише частиною глибокого протиріччя між розумінням сутності етнічного феномену і оцінкою ролі етнічних спільнот у сучасному соціальному просторі серед науковців. Нагадаємо, що глобалізація формує виклики, протистояти яким непросто. Неспроможність теорії мультикультуралізму стати загальною етносоціальною теорією повертає науковців до необхідності подальшої розробки етнічної проблематики. З позиції соціальної теорії несформована або зруйнована етнічна ідентичність є доволі небезпечним явищем, яке може стримувати процес повстання нової європейської країни, про яку здавна мріяли українці. Небезпека полягає у відсутності у складі населення країни певної соціальної групи із міцною ідентичністю, яка й дозволяє їй бути елементом системоутворюючим, спонукаючим систему до соціального розвитку та суб'єктивації.

Jolita Vveinhardt
jolita.vveinhardt@gmail.com
Chief Researcher, Professor,
PhD Department of Management Faculty
of Economics and Management Vytautas Magnus University Kaunas, Lithuania

L.V. Severyn-Mrachkovska
lsever2010@gmail.com
PhD, Associate Professor Associate
Professor at the Department of Philosophy
Faculty of Personell Management, Sociology
and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

UKRAINE IN THE CURRENT CULTURAL AND HISTORICAL SPACE: REALITIES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The first decades of the XXI century have clearly demonstrated that the two forces are largely affecting the «landscape» of the future development of the world: globalization (the integration of the global economy, which continues with the expansion of flows of goods and services, capital, labor and ideas, and the concerted action of the countries to resolve global problems) and localization (growing demands for the strengthening of local autonomy, as facilitated by the growing concentration of developing countries in urban centers). [1,160]